
HISTORICKÉ UDÁLOSTI

378.18(437):61:940.53/.54(41)

17. LISTOPAD 1939 A STUDIUM ČESKOSLOVENSKÝCH MEDIKŮ ZA 2. SVĚTOVÉ VÁLKY VE VELKÉ BRITÁNII

František DOHNAL

Vojenská lékařská akademie J. E. Purkyně, Hradec Králové

Souhrn

Studie se zabývá problematikou 17. listopadu 1939 a vyhlášením tohoto dne za Mezinárodní den studentstva. Stalo se tak zásluhou československých vojáků - studentů, příslušníků československé vojenské jednotky ve Velké Británii. Letos uplyne 60. let od počátku jejího formování. Výraznou měrou se českoslovenští vojáci-studenti zasloužili také o dostudování našich mediků na britských lékařských fakultách v době 2. světové války. Jedná se o pozoruhodnou zvláštnost v situaci, kdy činnost českého vysokého školství byla v období okupace v letech 1939-1945 násilně přerušena.

Klíčová slova: 17. listopad 1939; Ústřední svaz československého studentstva v exilu; Československá vojenská jednotka ve Velké Británii; Promoce čsl. lékařů na univerzitě v Oxfordu.

November 17, 1939 and the Studies of Czechoslovak Medical Students in Great Britain during the Second World War

Summary

This study deals with November 17, 1939 and the events which led to this day becoming an International Students' Day. This happened thanks to Czechoslovak students who were at that time soldiers - personnel of the Czechoslovak military unit in Great Britain. Now more than 60 years have passed since the beginning of the creation of this unit. Czechoslovak soldiers contributed significantly to the implementation of an idea to have our medical students complete their studies at the British medical faculties during the Second World War. It was an extraordinary situation because the operation of Czech university educational system was interrupted by force during the period of Nazi occupation from 1939-1945.

Key words: November 17, 1939; The Central Union of Czechoslovak Students in Exile; Czechoslovak military unit in Great Britain; Graduation of Czechoslovak doctors at the University of Oxford.

Tak trochu ve stínu loňských oslav 10. výročí událostí 17. listopadu 1989 zůstalo 60. výročí událostí pražského podzimu 1939, událostí, které daly později vzniknout tradici Mezinárodního dne studentstva jako připomínky obětí a utrpení studentů v boji proti fašismu a totalitě za 2. světové války. Méně známou skutečností také je, že zásluhu o povýšení odkazu těchto událostí na mezinárodní symbol mají studenti-vojáci československé vojenské jednotky ve Velké Británii za 2. světové války. V letošním roce tomu je 60. let, kdy se tato jednotka začala formovat. Pokusme se nyní hlavní data a události připomenout podrobněji.

Jejich prologem byla osudná Mnichovská dohoda z podzimu 1938 a smutný konec 20 let existence první Československé republiky. Události pokračovaly německou okupací 15. března 1939 a vyhlášením zřízení Protektorátu Čechy a Morava o den později. Jejich tragický ráz dále umocnilo podepsání paktu o neútočení mezi Německem a tehdejšími Sovětským svazem v srpnu 1939. K přepadení Polska a začátku 2. světové války zbýval již jen malý krok.

Přes hrdinný odpor neměli Poláci naději. Další dělení jejich země obstaralo nacistické Německo za vydatné asistence stalinského Sovětského svazu.

To dále hluboce poznamenalo nálady obyvatelstva protektorátu (byť některým nechyběla určitá škodolibost a pocity satisfakce za postoje polských oficiálních kruhů v období mnichovské politiky). V Čechách a na Moravě probíhaly v této době první zárodečné formy národního odporu a rezistence. Vyvrcholením protiněmeckých nálad se 28. října 1939 stala připomínka Dne československé samostatnosti, i když jej protektorátní vláda oficiálně zrušila.

V průběhu tohoto památného dne se v Praze, Brně, Ostravě i na dalších místech konaly protestní akce obyvatelstva. Situace se nejvíce vyhroutil v hlavním městě, kde se počet demonstrantů blížil sto tisícům. Demonstrace přitom nebyla centrálně řízena, probíhala přerušovaně na různých místech, přirozeným centrem však bylo Václavské náměstí. Lidé nosili trikolory, veřejně byla provolávána sláva Československé republiky a jejím představitelům, spontánní byl zpěv národní hymny. Došlo ke strhávání česko-německých nápisů. Davy demonstrantů byly několikrát rozptýleny, opět se však stály shromáždit. Místo české policie zasahují oddíly německé policie, které podle oficiální zprávy „kolem 23. hodiny obnovují klid“. Výsledkem je jeden mrtvý na místě (Václav Sedláček) a osm těžce raněných osob, z nichž Jan Opletal zanedlouho zemřel.

Pěťadvacetiletý student medicíny MUC. Jan Opletal byl postřelen z revolveru neznámým civilistou (přítomni byli tajní policisté a okupační správou řízení provokatéři) v 18.30 hodin na křižovatce ulic Žitná a Meziborská. Utrpěl dvojité průstřel tračníku a několikanásobný průstřel tenkého střeva. Po převozu na I. chirurgickou kliniku prof. MUDr. Arnolda Jiráka byl operován. Po několika dnech se však jeho stav následkem infekce zhoršil a dne 11. listopadu Jan Opletal zemřel. (Byl výborným studentem, demonstrátorem ve fyziologickém ústavu a byl znám hlavně na Hlávkově koleji, kde byl ubytován).

Zpráva o jeho úmrtí vyvolala vlnu pohnutí, solidarity a nové vzdušné protinacistické nálad. Výrazem toho byla hojná demonstrativní účast, zejména studentstva, na posledním rozloučení s Janem Opletalem dne 15. listopadu 1939. To začalo církevním obřadem v kapli Českého ústavu pro soudní lékařství, poté byla rakev odnesena kolegy studenty na Albertov. U kostela Na Slupi byla za zpěvu národní hymny uložena do pohřebního vozu a vedena průvodem na Masarykovo nádraží. Odtud

vedla poslední cesta Jana Opletala železničním transportem do Litvle a poté do hanáckého Nákla k uložení do hrobu dne 16. listopadu 1939.

Okupační správa se nemohla smířit s novou demonstrací protinacistického smýšlení českého národa a studentstva. Hned 16. listopadu konzultují osobně situaci říšský protektor K. von Neurath a státní tajemník K. H. Frank s A. Hitlerem v Berlíně. Výsledkem jednání byla drastická opatření v protektorátu namířená v první řadě proti českým intelektuálům a českému studentstvu:

- Devět údajných organizátorů studentských akcí bylo zastřeleno na nádvoří vojenských kasáren v Praze-Ruzyni. Byli to:
- Doc. dr. Josef Matoušek - předseda programové komise Národního souručenství a vedoucí studentské mládeže Národního souručenství,
- Dr. Jaroslav Klíma - předseda Národního svazu českého studentstva,
- Dr. František Skorkovský - předseda zahraničního odboru Národního svazu českého studentstva,
- Josef Adamec - tajemník Národního svazu českého studentstva,
- Bedřich Koula - jednatel Národního svazu českého studentstva,
- Václav Šafránek - funkcionář Národního svazu českého studentstva,
- Jan Weinert - předseda pražské organizace Národního svazu českého studentstva,
- Jan Černý - starosta Spolku českých mediků,
- Marek Frauwirth - student, původem ze Slovenska (1).

Pozn.: Těsně před těmito událostmi byl ustanoven Národní svaz českého studentstva jako pokračovatel zrušeného Ústředního svazu československého studentstva (2).

- Tisíc dvě stě studentů bylo deportováno do koncentračního tábora. V časných ranních hodinách 17. listopadu 1939 byly studentské koleje v Praze a Brně přepadeny oddíly německé policie a zbraní SS. Studenti byli internováni a po železnici transportováni do tábora Sachsenhausen u Oranienburgu, který původně vznikl jako ubytovna pro účastníky olympijských her 1936 v Berlíně. Studenti, kteří útrapy věznění přežili, byli v nepravidelných intervalech propouštěni (většinou u příležitosti narozenin „vůdce“ dne 20. dubna a před Vánocemi). První se vrátili ještě v roce 1939, poslední až v březnu 1943.

- České vysoké školy byly uzavřeny - nejprve byla určena lhůta 3 roky, ve skutečnosti uzavření trvalo až do roku 1945. Kromě univerzit a technických škol v Praze a Brně byla uzavřena Vysoká škola báňská v Příbrami, Cyrilo-metodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci, Husova bohoslovecká fakulta v Praze a Akademie výtvarných umění v Praze. Stejný osud stihl vysokoškolské studentské spolky.

17. listopad - mezinárodní symbol

Nová kapitola studentského hnutí se začala psát až v podmínkách československé vojenské jednotky v Anglii. Sem se podařilo, díky hrdinství anglických námořníků, přemístit 3500 našich vojáků po nečekaně rychlém a tragickém pádu Francie (pro utečence z protektorátu by německé zajetí znamenalo téměř jistou smrt).

Prvním místem jejich působení se stal od 7. července 1940 vojenský stanový tábor Cholmondeley Park v hrabství Cheshire.

V podzimních měsících vzešla iniciativa připravit do československého vysílání stanice BBC prohlášení k blížícímu se prvnímu výročí události 17. listopadu 1939. U zrodu této iniciativy stáli bývalí studenti Vysoké školy obchodní v Praze Ing. Čeněk Adamec a Lubor Zink, student Lékařské fakulty Masarykovy univerzity a místopředseda Svazu studentstva v Brně MUC. Karel Macháček a předválečný studentský pracovník na VUT v Brně Ing. Bohuslav Šulc. V této souvislosti se objevila i myšlenka na obnovení Ústředního svazu československého studentstva, jehož prvotním posláním by bylo přispět k uctění a zachování památky obětí 17. listopadu a uvědomit o tom akademické obce svobodného světa (1).

Největší otazníky vzbuzoval možný postoj československého MNO v Londýně. Spolková a politická činnost v armádě nebyla povolena, byla to doba kritického ohrožení Anglie a navíc v československé jednotce proběhla demonstrativní akce „španěláků“, která politické reprezentaci státu přidělala řadu starostí. Pro realizaci myšlenky byli postupně získáni vrcholoví reprezentanti čs. exilové vlády. Nejprve ministr vnitra dr. Juraj Slávik a po něm také ministr národní obrany gen. Sergěj Ingr. V souvislosti s připomínkou 28. října 1918 byl o záležitosti informován i prezident republiky dr. Edvard Beneš.

Povolení k obnovení Ústředního svazu československého studentstva (ÚSČS) bylo vydáno na počátku listopadu 1940. K prvnímu výročí brutálního potlačení studentského hnutí v protektorátu tak již bylo připraveno do tisku a do vysílání BBC svolání, které oznamovalo obnovení vrcholné studentské organizace na svobodné půdě Velké Británie. Proklamovanými cíli bylo:

- pomáhat všemi silami k osvobození vlasti,
- sdružovat středoškolské a vysokoškolské studenty československé státní příslušnosti,
- hájit zájmy československého studentstva,
- zastupovat jej na mezinárodním fóru.

Bylo dohodnuto vydávání studentské revue, která nakonec nesla název Students at War (složení prvního výboru:

předseda - dr. Ing. Václav Paleček,
místopředseda - Ing. Čeněk Adamec,
místopředseda - MUC. Karel Macháček,
generální sekretář - Ing. Bohuslav Šulc,
pokladník - IngC. Božetěch Dubový,
předseda zahraničního odboru - JUC. Pavel Kavan,
předseda kulturního odboru - IngC. Lubor Zink,
předseda organizač. odboru - JUC. Leopold Rozbořil,
předseda sociálního odboru - JUDr. Jiří Bleier,
předseda středoškolského odboru - Milan Smutný,
člen výboru - Gustav Galko,
náhradníci - Adam Adamovič, MUC. Pavel Retter.)

Zpráva o obnovení ÚSČS byla zaslána spojeneckým studentským organizacím, v první řadě britskému National Union of Students (NUST). Členové výboru s touto organizací navázali nejtěsnější spolupráci a byl to právě britský svaz studentů, který se nejvíce zasloužil o to, že 17. listopad byl uznán a prohlášen za Mezinárodní den studentstva (3).

Než se tak oficiálně stalo na manifestační schůzi uspořádané dne 16. listopadu 1941 v londýnské Caxton Hall, bylo nezbytné odvézt velkou organizačtorskou, diplomatickou a osvětovou práci. Výboru ÚSČS se podařilo získat souhlas ostatních spojeneckých zemí. Pod textem prohlášení k uznání 17. listopadu za Mezinárodní den studentstva se nakonec objevilo 14 podpisů.

Oficiální slavnost dne 16. listopadu 1941 proběhla pod záštitou prezidenta republiky dr. Edv. Beneše, za účasti zástupců všech spojeneckých vlád a univerzitních kruhů. Hlavním řečníkem byl, vedle představitelů studentských organizací signatářských zemí, ministr národní obrany gen. Sergěj Ingr.

Již následující den proběhly vzpomínkové akce na britských vysokých školách. Na schůzi studentů a učitelů univerzity v Oxfordu byl přítomen prezident dr. Edv. Beneš, v Cambridgi se konalo manifestační vystoupení organizované britským studentským svazem.

V roce 1942 se manifestace Mezinárodního dne studentstva konaly ještě ve větším měřítku. Nejpočetnější byla v Londýně v Albert Hallu za přítomnosti 5000 lidí s hlavním řečníkem prezidentem Benešem.

V dalších letech, jak vzpomíná zakládající člen exilového ÚSČS plk. v. v. MUDr. Karel Macháček, žijící ve Velké Británii: „...přešla tato událost do kompetence mezinárodních studentských organizací, poněvadž naši členové byli zaneprázdněni válečnými záležitostmi.“ (3)

Studia československých mediků ve Velké Británii

S činností exilového ÚSČS je také spjata jedna z málo známých kapitol historie československého lékařského školství. I přes to, že vysoké školy byly v Protektorátu Čechy a Morava po 17. listopadu 1939 uzavřeny, mělo 44 československých lékařů diplomy o ukončeném medicínském studiu, které nemusely být po válce nostrifikovány. Studia dokončili na anglických lékařských fakultách.

Mezi vojáky československé brigády v Anglii byla nejen řada lékařů, ale i mediků v různých fázích studia (v roce 1941 jich bylo 53, většinou byli zařazeni jako poddůstojníci zdravotnické služby). Kromě toho sem přesídlili i medicí (medičky), kteří nebyli přijati z různých důvodů do armády nebo o vstup do ní neusilovali. Přitom o lékařský (zdravotnický) personál měla anglická armáda velký zájem. Stejně tak vyvstával problém, že po válce bude nedostatek lékařů. ÚSČS, jmenovitě MUC. Karel Macháček, inicioval myšlenku dokončení studií československých mediků v Anglii. Sám o tom říká: „...intervenoval jsem též u našich politických činitelů, kteří často navštěvovali náš tábor a byli přístupní poradám. Ale praktické provedení tohoto plánu se zdálo být nedosažitelné, zvláště když mě náš velitel gen. Ingr stroze sdělil, že doktorů má dost, ale vojáků málo. (*Velmi vypjaté období bojů o Anglii - pozn. autora*). Ten argument jsem však nepřijal a v říjnu 1940 jsem svůj odůvodněný návrh podal písemně prezidentovi dr. Edv. Benešovi.

Odpověď jsem však nedostal, ale umínil jsem si, že než od svého návrhu upustím, že si u prezidenta vyžádám audienci. Ale nebylo to potřeba. Pan prezident přišel mezi nás. V předvečer Štědrého večera 24. prosince 1940 pan prezident navštívil naši posádku, tehdy umístěnou v Leamington Spa, aby nás povzbudil svou vírou v naše vítězství a popřál nám přiměřeně k okolnostem šťastné a veselé Vánoce. Stál jsem v první řadě vojáků a po svém proslovu pan prezident vstoupil mezi nás, aby s námi individuálně promluvil. Oslovil jsem jej a představil jsem se mu jako ten, kdo mu psal o dostudování mediků. Pana prezidenta to trochu zarazilo a zaváhal s odpovědí, ale nakonec mi prozradil, že se o tom jedná a že doufá, že to bude úspěšné...“ (3)

Na jaře 1941 bylo dosaženo pokroku. Britské univerzity nabídly čs. medikům možnost dostudovat (MNO omezilo výběr v tom smyslu, že studium bylo povoleno jen studentům v posledních semestrech). Byly vytvořeny malé studijní skupiny československých studentů na univerzitách v Londýně, Bristolu, Birminghamu, Sheffieldu, Manchesteru, Newcastleu a Edinburghu. MNO v Londýně poskytlo studentům dovolenou s povinností hlásit se v případě nutnosti do 24 hodin u kmenových útvarů.

Nechejme opět vzpomínat MUDr. K. Macháčka: „Začátkem května 1941 jsme se rozjížděli na přidělená místa. Na univerzitách jsme byli zařazeni do posledních ročníků lékařského studia a společně s britskými studenty jsme navštěvovali přednášky a praktika v laboratořích a v nemocnicích. Současně jsme se připravovali na zkoušky, které jsme dělali po skupinách a podle předmětů v Londýně před britskou zkušební komisí The Royal College of Physicians and The Royal College of Surgeons. Zkoušky se vždy skládaly z písemky, praktika a zkoušky ústní podle stejného způsobu a úrovně jako u britských studentů. Jediným rozdílem bylo, že při našich zkouškách byl přítomen jeden z našich specialistů z naší vojenské nemocnice jako přisedící (*jednalo se o vyhrazenou část londýnské nemocnice v Hammersmithu - pozn. autora*). Naše přítomnost na britských univerzitách byla úspěchem nejen pro nás, ale také pro náš odboj. Nejen, že jsme se zdokonalili v angličtině a naučili se britskou medicínu, ale byli jsme tak očividnou připomínkou mnichovské zraedy, za kterou se velká většina britského publika hluboce styděla a mnoho lidí se nám za ni osobně omluvalo. Byli jsme též demonstrací československé účasti na obraně Velké Británie, což Československu získalo velké sym-

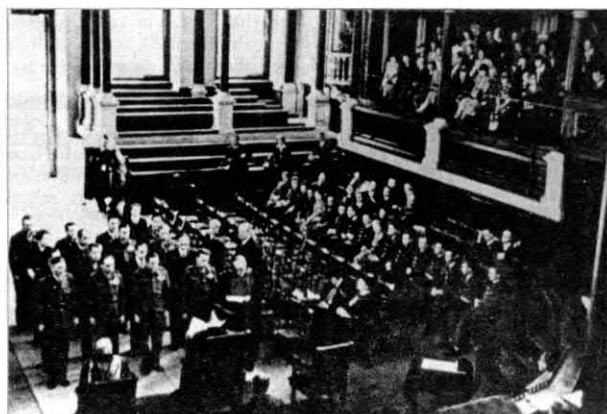
Obr. 1: Schůze výboru ÚSČS v Londýně v roce 1943. Členové výboru zleva: L. Zink, V. Fried, G. Galko, L. Rozbořil, přednosta školského odboru Ministerstva vnitra čs. exilové vlády v Londýně prof. dr. V. Patzák, E. Goldstücker, B. Šulc, V. Kominěk, K. Macháček, O. Valenta

Obr. 2: První promoce 23 československých lékařů na univerzitě v Oxfordu dne 27. února 1943

Obr. 3: Promoce dne 27. února 1943 - prezident republiky dr. Edvard Beneš gratuluje novým lékařům

Obr. 4: Druhá promoce československých lékařů v Oxfordu dne 24. července 1943 za účasti ministra zahraničních věcí čs. vlády v Londýně Jana Masaryka

Obr. 5: Frekventanti Školy důstojníků zdravotnictva a lékařnictva v záloze se svými učiteli. Leamington-Spa, jaro 1941. Zleva: pátý v první řadě por. MUDr. J. Liskutin, vedle něho mjr. MUDr. A. Novotný, pozdější přednosta chirurgického oddělení čs. nemocnice v Londýně - Hammersmith, sedmý štáb. kpt. MUDr. V. Janča, velitel čs. brigádní ambulance

Obr. 6: Frekventanti školy ve Walton on the Naze s přednostou zdravotnického odboru MNO čs. vlády v Londýně a známým dramatikem plk. MUDr. Františkem Langerem (na fotografii vpředu třetí zleva)

CZECHOSLOVAK DEGREE DAY

Sheldonian Theatre

February 27th, 1943, at 3.15 p.m.

THE CZECHOSLOVAK MEDICAL DEGREES MUDr. (Medicinae Universae Doctor) are being conferred in the presence of the President of the Czechoslovak Republic, Dr. Edvard Beneš, upon those medical students who have completed their education in this country and passed the Special Qualifying Examination conducted by the Examining Board in England (the Royal College of Physicians of London and the Royal College of Surgeons of England), by the University of Oxford, which is acting as Sponsor for those Universities of Czechoslovakia which have been closed by the German occupation.

THE GRADUATION CEREMONY, which conforms with the legal requirements of the Czechoslovak Universities, is as follows:—

THE DEAN of the Faculty of Medicine presents the candidates to the Rector of the University and informs him that the candidates have fulfilled all the conditions and have passed all the examinations entitling them to supplicate for the Degree of Doctor of Medicine.

THE RECTOR accepting this statement, asks the PROMOTOR to confer upon them the Degree of Doctor of Medicine.

In the Universities of Czechoslovakia the Formulae attached to this Ceremony are read by the Dean and Rector in Czech or Slovak, which have here been translated into English. The Graduation Formula is read in English.

Obr. 7: Oficiální program promoce dne 27. února 1943, v němž se uvádí, že univerzita v Oxfordu zastupuje uzavřené československé vysoké školy

Q. F. F. F. Q. S.

MINIMIS AUSPICIS

SUPREMAE POTESTATIS REIPUBLICAE BOHEMOSLAVICAE

NOS

Gulielmus Davidus Ross, Eques,

MAGISTER ARTIUM DOCTOR IN LITTERIS VI. P. I. ANO FELICITER UNIVERSITATIS OXONIENSIS

IN LEX ET NOMINE RECTORIS MAGNIFICENTIAE UNIVERSITATIS MASARYKIANAE

Eduardus Farquhar Buzzard, Baronettus,

DOCTOR IN MEDICINA REGIUS PROFESSOR MEDICINAE IN UNIVERSITATE OXONIENSIS

IN LEX ET NOMINE ORDINIS MEDICORUM DECANI

Jacobus Andreas Gunn,

MAGISTER ARTIUM DOCTOR IN MEDICINA PROFESSOR THERAPEUTICAE IN UNIVERSITATE OXONIENSIS

IN LEX ET NOMINE PROMOTORIS RITE CONSTITUTI

IN VIRUM CLARISSIMUM

Vladimíra Pekárka

natum Brunae in Moravia

POSTQUAM EXAMINATUS LEGITIMIS LAUDABILEM CUM DOCTRINAM TUM FACULTATEM ARTIS MEDICAE PROBAVIT.

DOCTORIS UNIVERSAE MEDICINAE

NOMEN ET HONORES POTESTATESQUE ARTES TAM MEDICAM CHIRURGICAMQUE QUAM OPTHALMICAM ATQUE OBSTETRICIAM EXERCENTIN
CONTULIMUS IN HUSQUE REI FIEMUS HASCE LITTERAS UNIVERSITATIS SE- LLO SANCIENTIAS CURAVIMUS.

OXONII, DIE 27. Februarii 1943.

Obr. 8: Kopie lékařského diplomu MUDr. Vladimíra Pekárka vydaného univerzitou v Oxfordu dne 27. února 1943

patie. Univerzitní kruhy a britské obyvatelstvo se k nám chovalo velmi vřídě a umožnilo nám uzavřít mnoho přátelských svazků...“(3)

Oficiálně byla záležitost dostudování československých mediků potvrzena v dekretu prezidenta republiky z 8. 12. 1942 „O dokončení lékařského studia závěrečnými zkouškami a o promociích československých doktorů veškerého lékařství ve Velké Británii“. Schválení dekretu odstranilo nutnost nostrifikací diplomů v Československu, ale potvrdilo také trvání československých lékařských fakult tím, že nadále vydávají lékařské diplomy.

(Pozn.: Uvedený dekret prezidenta republiky byl zveřejněn pod číslem 2 v Úředním věstníku čs. vlády z ledna 1943 a ve výnosu č. 957/P/43 Ministerstva vnitra pověřeného správou věcí spadajících do působnosti Ministerstva školství a národní osvěty.) (4)

V dekretu se mimo jiné uvádělo:

„Kandidáti lékařství, kteří jsou československými státními občany a získali absolutorium na některé z československých universit nebo absolvovali na nich alespoň osm semestrů a vykonali úspěšně první rigorosum, budou ve Velké Británii promováni na doktory veškerého lékařství Karlovy, Masarykovy nebo Komenského university, prokáží-li, že vykonali v Československé republice anebo ve Velké Británii v podstatném rozsahu zkoušky předepsané československým rigorosním řádem a že úspěšně vykonali závěrečné zkoušky (Finals) před lékařskou zkušební komisí ve Velké Británii. Závěrečné zkoušky (Finals) se nevyžadují od toho, kdo prokáže, že vykonal veškeré přísné zkoušky lékařské na některé z československých universit.“

„Promoční akt budiž vykonán na Oxfordské universitě. Promocií kandidáti získávají titul doktora veškerého lékařství té československé university, na níž byli naposled zapsáni před svým odchodem z Československé republiky.“

Po úspěšném složení všech zkoušek obdrželi noví lékaři vysvědčení, podle kterého byli zapsáni do válečného registru britských lékařů. Současně byly ve smyslu prezidentského dekretu zorganizovány slavnostní promoce na Oxfordské univerzitě se stejným obřadem jako promoce na československých univerzitách.

První promoce se konala na univerzitě v Oxfordu v sále Sheldonian Theatre dne 27. února 1943.

Promováni byli:

František Adler, Artur Flach, Jan Glaser, Hugo Keszler, Eduard Kudrnka, Pavel Merory, Hanuš Neuner, Karel Zdeněk Novák, Zdeněk Karel Pfeifer, Oldřich Preč, Karel Susat, Lotar Šik, Vilém Taussig, Zdeněk Urbánek, Josef Voráček, Josefina Brugelová-Liebsteinová - všichni studenti Univerzity Karlovy v Praze. Z Masarykovy univerzity v Brně to byli: Jan Kudrna, Zoltán Lefkovits, Velimír Macharáček, Vladimír Pekárek, Pavel Retter, Walter Tausig. Zvláštností byla promoce bývalého studenta Univerzity Komenského v Bratislavě Imricha Glücky - Lékařská fakulta bratislavské univerzity školila lékaře v období Slovenského státu a existence dvojích diplomů této školy z období válečných let je kuriozitou.

Další promoce se konala opět na stejném místě dne 24. července 1943. Z Karlovy univerzity byli promováni: Viktor Deutsch, Aleš Dobrý, Julius Hoenig, Mikuláš Katz, Alfréd Koždoň, Izidor Léb, Bedřich Lípa, Karel Maxmilián Martischig, Walter Politzer, Jan Steiner a Esfira Adlerová. Z Masarykovy univerzity promovali: Karel Macháček, Přemysl Sonnek, František Šťastný a Otto Weiss. Z Komenského univerzity v Bratislavě to pak byli: Ladislav Adler, Jan Flax a Judita Prečová-Fejérová.

Dva z lékařů promováných v této skupině ve válce padli. Patřili ke skupině, která v roce 1944 přešla na východní frontu k československé jednotce v tehdejší SSSR: ppor. zdrav. MUDr. Aleš Dobrý zahynul v říjnu 1944 v prostoru Očová na Slovensku při havárii letadla, které mělo přepravit raněné z bojů na Slovensku do čs. chirurgické odsunové nemocnice „Praga“ ve Lvově; ppor. zdrav. MUDr. František Šťastný padl na konci října 1944 po dobytí Banské Bystrice německou armádou (5).

Poslední promoce se uskutečnila 22. července 1944 a byli promováni již jen posluchači Karlovy univerzity v Praze: Herta Altschulová, Gertruda Ehrlichová a Kurt Hanuš Singer.

Z výše uvedených promováných lékařů podle informací, které má autor k dispozici, doposud žijí: MUDr. Karel Macháček (Anglie), MUDr. Pavel Retter (Austrálie), MUDr. Vladimír Pekárek (Ústí nad Labem), MUDr. Velimír Macharáček (Zlín). (Autor předem děkuje za další upozornění.)

Po skončení studií se noví lékaři-vojáci vrátili ke kmenovým jednotkám. Absolvovali zkrácenou podobu školy důstojníků zdravotnictva a lékárnictva v záloze (Leamington, později Walton on the Naze). Poté byli přiděleni na lékařské funkce. Řada

lékařů (více než sto) sloužila u spojeneckých armád, nejvíce u britské Královské vojenské zdravotnické služby (RAMC), s níž se dostali až do končin pro nás dodnes exotických (Indie, Barma). Spolu s vojenskými lékaři u československých jednotek (čs. brigáda, letectvo v rámci RAF, čs. jednotka na Středním východě, čs. jednotka v tehdejší SSSR) naplňovali slova prezidenta Beneše, kterými charakterizoval naši účast ve 2. světové válce: „Nebylo bojiště, aby na něm nebojoval československý voják.“

A osudy studentského hnutí? Nechejme ještě jednou promluvit pana MUDr. Karla Macháčka: „Naše úzké vztahy s mezinárodní studentskou veřejností v Londýně vedly k tomu, že již před koncem války bylo rozhodnuto, že první mezinárodní studentský kongres po válce se bude konat v Praze. Praha se pak stala sídlem Mezinárodního studentského svazu. (*MSS byl založen na Prvním světovém kongresu studentů, který se zde uskutečnil v srpnu 1946 za účasti 300 delegátů z 43 zemí - pozn. autora*). Málo jsme v té době tušili, jak se nám to nevyplatí. Poválečnou politickou konstelací se Praha octla v sovětské sféře zájmů. To katastrofálně ovlivnilo ideologii 17. listopadu a odpudilo studentské organizace demokratických zemí. V důsledku toho se 17. listopad začal připomínat jen v zemích komunistických. Pro nás to bylo velké zklamání, poněvadž ideál demokratické svobody, za který jsme bojovali, se neuskutečnil, a naopak po únoru 1948 byl nastolen režim, který byl vůči nám otevřeně nepřátelský. Ti, kdo znovu neodešli za hranice nejen byli zbaveni svých míst, ale doplatili na to často komunistickými žaláři a jinou perzekucí. Tak se nám tehdy vlast odměnila za naše válečné úsilí.“ (6)

Co dodat na závěr? O novou dimenzi svých tradic se pokusilo československé studentské hnutí v památném „jaru 1968“. Zpočátku úspěšně, pak bylo, ostatně jako další demokratické síly, potlačeno. Před deseti lety se tato nová dimenze stala sku-

tečností. Československé studentstvo sehrálo rozhodnou roli v boji za obnovu svobody a demokracie ve své vlasti.

Poděkování

Autor děkuje panu plk. v. v. MUDr. Karlu Macháčkovi a plk. v. v. MUDr. Vladimíru Pekárkovi za poskytnutí osobních vzpomínek a dokumentů.

Prameny

1. ŠULC, B.: Ústřední svaz československého studentstva v exilu za války 1940-1945. Praha, Rozmluvy, 1990.
2. KALVACH, Z.: Studenti české lékařské fakulty Univerzity Karlovy za okupace. In Sborník lékařský UK Praha, 1976, roč. 78, č. 11/12, s. 345-355.
3. MACHÁČEK, K.: osobní rozhovor s autorem dne 29. září 1998.
4. KÁBRT, J. - DUFEK, J.: Existence lékařských fakult čs. univerzit během okupace v zahraničí. Čas. Lék. čes., 1968, roč. 107, s. 1136-1139.
5. Vojenský historický archiv Praha, f. MNO Londýn 1940-1945, evidenční kniha Čsl. brigády.
6. MACHÁČEK, K.: Text z nepublikované přednášky. Canvey Island, England, 1999.

Poznámka: Snížená kvalita fotografií a dokumentů je způsobena nutností použít při jejich zpracování starých archivních materiálů a nekvalitních kopií.

Korespondence: Doc. PhDr. František Dohnal, CSc.
Vojenská lékařská akademie J. E. Purkyně
Třebešská 1575
500 01 Hradec Králové

Do redakce došlo 24. 1. 2000